

Voortgangsrapportage ANLb beheerjaar 2023

Coöperatie Collectief Agrarisch Natuurbeheer U.A.
Poldernatuur Zeeland

Versie: 6 november 2023

1. Inleiding

In Zeeland is één agrarisch collectief actief: Poldernatuur Zeeland, met 9 inliggende Agrarische Natuur Verenigingen (ANV's). Het bestuur wordt gevormd door 9 bestuurlijk afgevaardigden uit deze ANV's. Ook bij de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer spelen de ANV's een belangrijke rol.

In 2023 startte een nieuwe periode voor het ANLb, met een nieuw (groter) budget. Het beschikbare subsidiebudget voor Poldernatuur Zeeland steeg naar € 3.8 mln. Er is een nieuwe gebiedsaanvraag ingediend en goedgekeurd voor het volledige bedrag, met gestegen tarieven maar ook uitbreiding van areaal. Grotendeels voortzetting van maatregelen uit vorige periode, maar ook met nieuwe deelnemers; in 2023 zijn er in het totaal 335 ANLb deelnemers. Ook nieuw en van grote invloed: de ecoregeling in pijler 1 van het GLB; dit zorgde voor veel extra werk, onduidelijkheid voor de ANLb deelnemers en voor Poldernatuur Zeeland.

2. Hoe is het beheerjaar 2023 verlopen?

- Teeltseizoen

Na een aantal zeer droge voorjaren van 2018 – 2021, was 2023 ook weer een 'bijzonder (teelt)jaar'. In de winterperiode en ook het vroege voorjaar viel er 'ruim' regenwater, waardoor er de verwachting was dat deze hoeveelheid 'genoeg zou zijn voor het groeiseizoen 2023'. Vervolgens werd het 'extreem' (en lang) droog, waardoor de inzaai van landbouwgewassen, en ook de aanleg en vernieuwing van akkerranden, moeizaam verliep. Zaaizaad kiemde niet of (veel) later waardoor het toch nog een 'lastig' voorjaar werd, met name omdat het onkruid wel boven kwam. Dit is de reden dat er voortaan wordt gekozen voor najaarsinzaai van een deel van de akkerranden.

Mei 2023 is er een droogtemelding gedaan bij RVO, met name voor nieuw ingezaaide akkerranden(stroken) en ook percelen (o.a. bloemenblokken).

- Organisatorisch

Sinds de start van het ANLb in 2016 organiseert Poldernatuur Zeeland aan het begin van ieder beheerjaar voorlichtingsbijeenkomsten, aanvankelijk bedoeld om nieuwe deelnemers te werven en later meer gericht op het informeren en motiveren van deelnemers met betrekking tot de monitoring van de doelsoorten.

Plan was om in 2022 'tijdig', in het voorjaar, aan de slag te gaan om de noodzakelijke informatie rond het veranderende GLB beleid per 1-1-2023 onder de aandacht van de ANLb-deelnemers te brengen. Aangezien de GLB informatie steeds maar niet bekend was is besloten om op een zo laat mogelijk moment in het jaar de voorlichtingsbijeenkomsten voor het ANLb in 2023 in te plannen. Uiteindelijk zijn deze uitgevoerd op 5 oktober (Heinkenszand) en 6 oktober (Sluiskil) 2022. Ze werden zeer goed bezocht.

Aansluitend zijn verdiepende bijeenkomsten per ANV (9 stuks) georganiseerd. Hiervoor werden de ANLb deelnemers uitgenodigd, met het verzoek om mee te nemen: Eigen laptop + inloggegevens van E-herkenning + voorgenomen bouwplan. Op deze bijeenkomsten kon Poldernatuur Zeeland rekenen op toelichting door John Bal (ZLTO Advies) voor een advies per ANLb deelnemer. Op deze manier zou het intekenen op een later moment op ANV-niveau vlot verlopen. Insteek vanuit Poldernatuur Zeeland was daarbij: ga uit van je bouwplan voor 2023 en van je huidige beheerovereenkomsten binnen ANLb.

De formele (voorlopige) gebiedsaanvraag 2023 is ingediend op 23 december 2022. Het ANLb is voortaan afhankelijk van de deelname van agrariërs aan de ecoregeling, aangezien er voor veel maatregelen geen cumulatie tussen eco-activiteiten en ANLb-beheer mag ontstaan. Omdat opgave voor de deelname aan het GLB en activiteiten in de nieuwe ecoregeling via de Gemeenschappelijke Data Inwinning (GDI) diverse malen werd uitgesteld tot de uiteindelijke sluitingsdatum van 1 juni 2023, kon ook de formele ANLb gebiedsaanvraag pas later definitief worden gemaakt; deze is op 7 juli 2023 ingediend.

Pas op dinsdag 26 september 2023 heeft GS van Provincie Zeeland de beschikking voor de gebiedsaanvraag 2023 afgegeven. Met de deelnemers is afgesproken dat het beheer in de tussentijd gewoon uitgevoerd.

Het proces is bij het nieuwe GLB-NSP (Nationaal Strategisch Plan) dusdanig ingewikkeld dat agrariërs dit jaar niet eenvoudig de keus hebben kunnen maken om met het ANLb mee te (blijven) doen. Alleen met heel veel extra werk, kon Poldernatuur Zeeland de nieuwe gebiedsaanvraag opstellen.

Voorlichtingsbijeenkomst op 5 oktober 2022 – Heinkenszand

Voorlichtingsbijeenkomst op 6 oktober 2022 – Sluiskil

2a) Wat heeft u gerealiseerd in de uitvoering van het geplande beheer?

Er is maximaal aan beheer aangevraagd. Het betreft enerzijds een extra bedrag aan beheer voor ANLb deelnemers, anderzijds een verhoging aan beheervergoedingen (door z.g. 'indexering' van de bedragen per beheerpakket). Bij Open Akker zijn er meer patrijzen- en veldleeuwerikranden, vogelakkers en wintervoedselakkers aangelegd. Bij Dooradering zijn er meer botanische weilanden, dijken en landschapselementen aangelegd. Open Grasland is een klein areaal, weinig veranderingen in type beheereenheden. Dit is conform de gebiedsaanvraag.

2b) Wat ging daarbij goed, wat kan beter en waarom?

Goed

- Blijvende belangstelling van ANLb deelnemers om hun beheereenheid 'goed' te beheren – ten behoeve van de provinciale doelsoorten. Er waren slechts enkele afvallers, dit waren met name ANLb deelnemers die hun bedrijfsvoering hadden aangepast en / of een (deel van) hun bedrijf hadden verkocht. De toestemming vanuit waterschap Scheldestromen en provincie Zeeland om, in kader van de 4% onbeteeld, de sloten mee te mogen tellen was van groot belang om draagvlak voor de hele ANLb regeling te behouden.
- Praktische afstemming met Provincie Zeeland en de ANLb-Helpdesk van RVO is goed verlopen bij de vele vragen die er dit beheerjaar waren.
- Het uitgevoerde jaarlijks beheer voor alle leefgebieden ligt dichtbij of zelfs boven het maximale aantal ha's dat middels de gebiedsaanvraag gerealiseerd zou moeten worden.

Kan beter

- Een verdere verdieping van de beheermonitoring door gebruik van de in 2017 ontwikkelde Boerenlandvogelmonitor (digitaal systeem LandschappenNL), wordt mogelijk aangevuld met gebruik van Avimap.
- In 2022 is gestart met de 'teeltadviseur', die heeft in dat jaar aan alle ANLb deelnemers een kennismakingsbezoek gebracht en de eerste adviezen uitgebracht. In 2023 heeft er een verdieping plaats gevonden waarbij een deel van de ANLb deelnemers extra aandacht kregen om te komen tot beter / optimaal beheer van de beheerpakketten. Verbetering botanisch beheer, mede door extra begeleiding van de teeltadviseur. Er is ook gewerkt aan een betere samenhang en dooradering, ook hierbij is de teeltadviseur van groot belang.
- Mogelijk een extra betaalde ronde van professionele vogeltellers om tot (nog) betere en betrouwbare data over de doelsoorten te komen binnen de beheermonitoring.

2c) Voldoet het beheer aan de randvoorwaarden van de beschikking en paragraaf 4.5 van het Natuurbeheerplan?

Ja, het beheer voldoet aan de randvoorwaarden van de beschikking en paragraaf 4.5 van het Natuurbeheerplan van Provincie Zeeland.

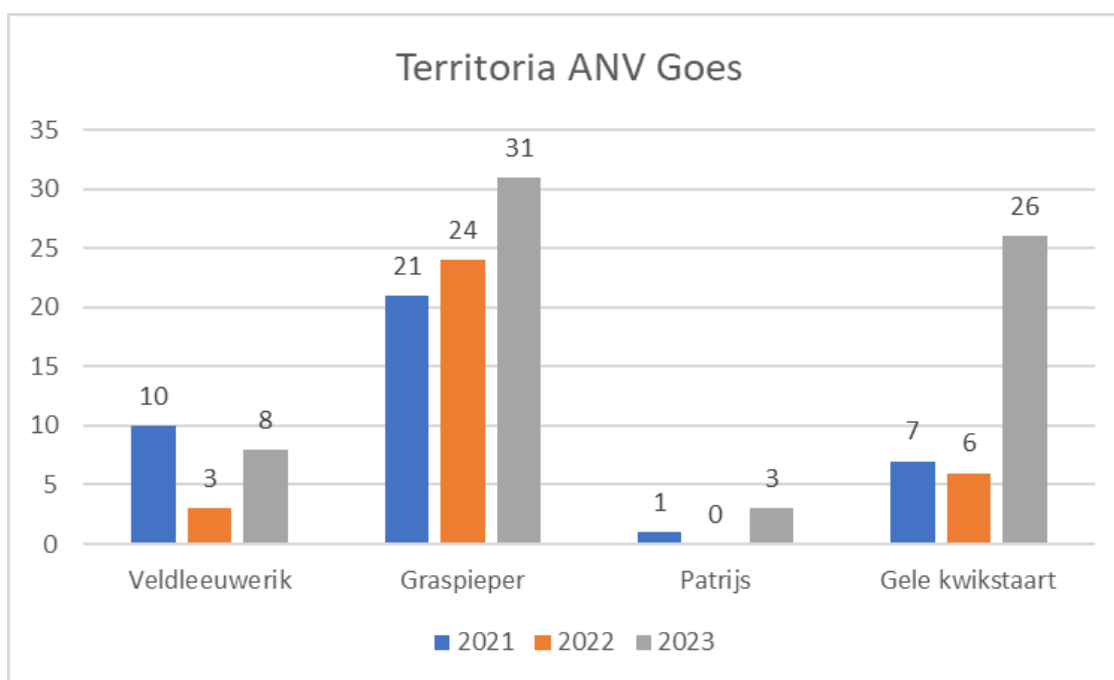
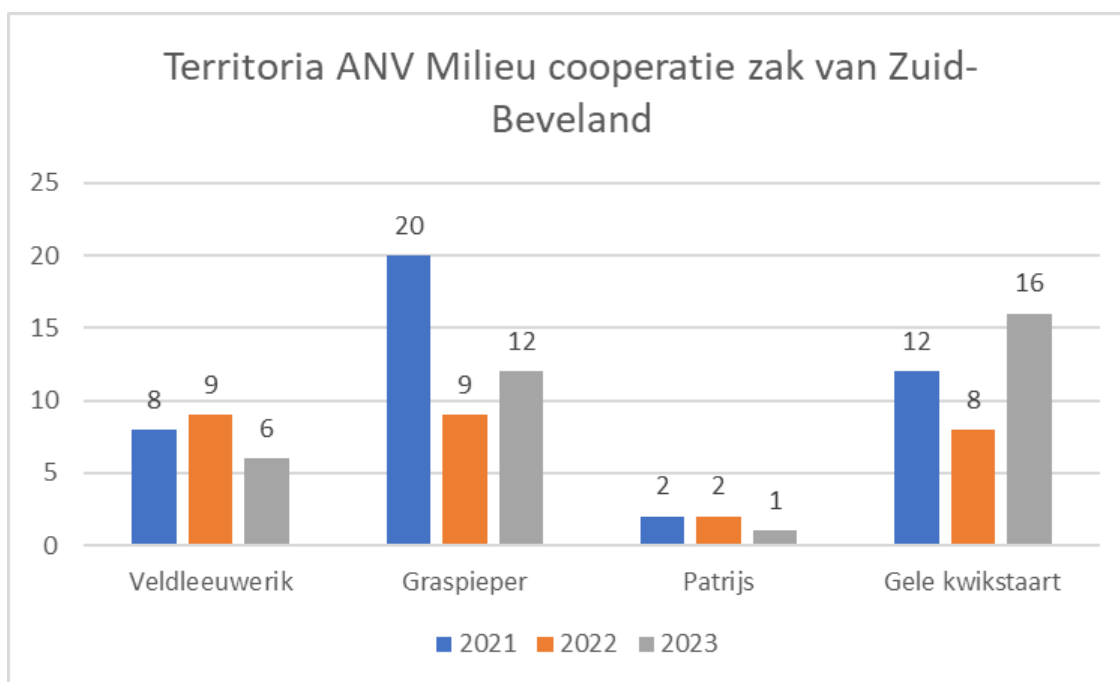
2d) Geef de ecologische resultaten weer:

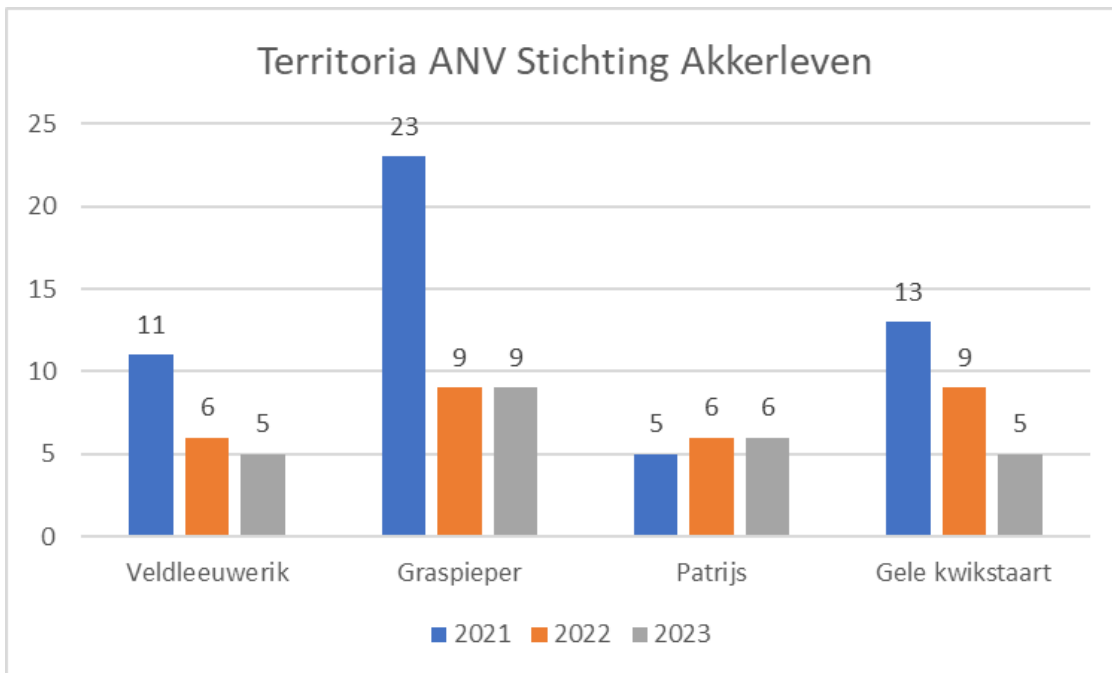
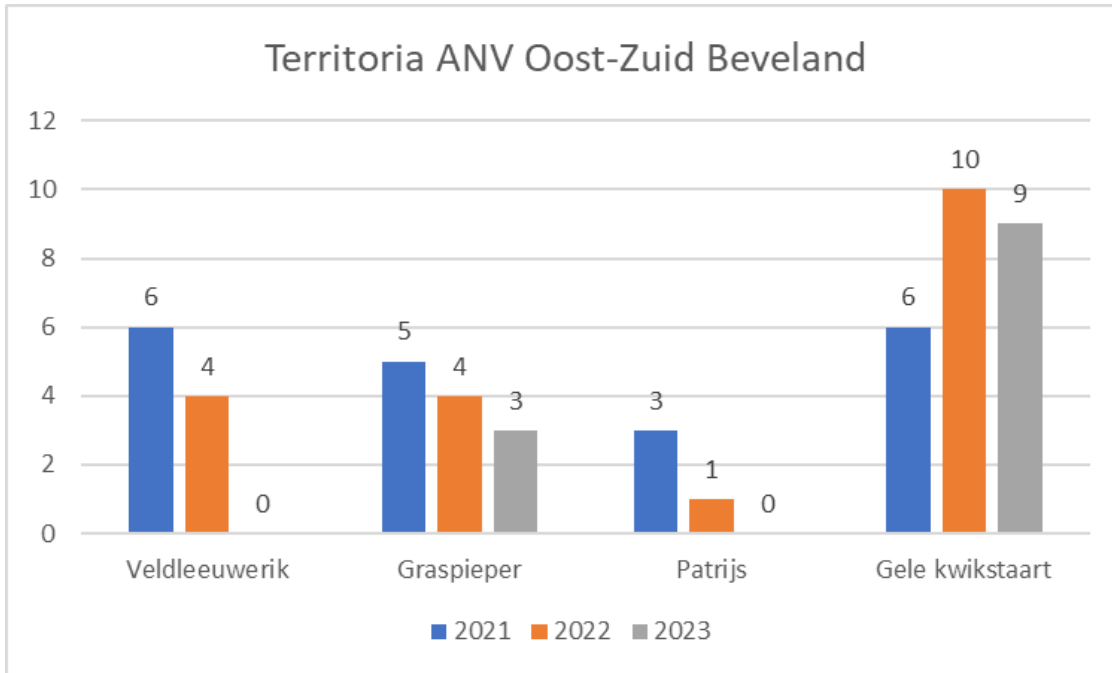
Over ecologische resultaten van het gevoerde beheer kan nog weinig worden gezegd, zoals ook bleek uit het evaluatieonderzoek dat in 2021 door bureau ATKB / Bureau Bakker is uitgevoerd. Hiervoor is het nodig dat langer beheer wordt gevoerd en dat de resultaten van diverse monitoringsmomenten (meerdere jaren) met elkaar vergeleken kunnen worden.

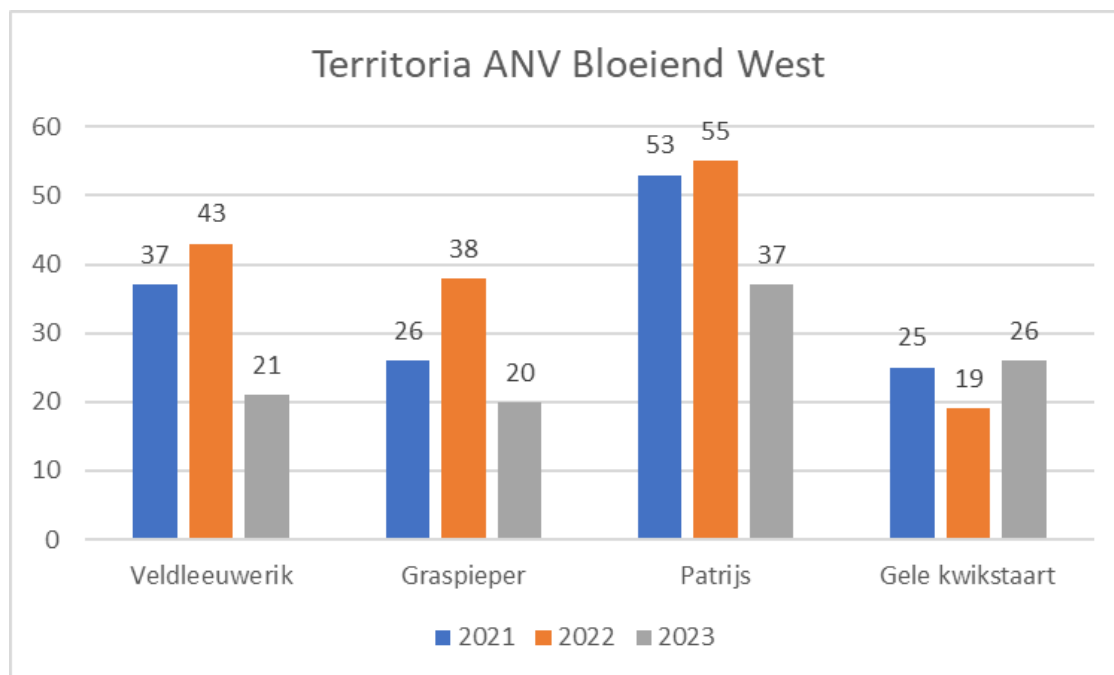
De resultaten vanuit de beheermonitoring 2023, als een compleet rapport komen komende winter. Voor deze voortgangrapportage zijn alvast een aantal gegevens bij elkaar gebracht van de 4 belangrijkste doelsoorten voor Zeeland in een grafiek per ANV. Van 4 ANV's zijn de gegevens nog niet verwerkt.

Voorlopige gegevens Boerenlandvogelmonitoring Zeeland 2023

- Totaal aantal ingevoerde waarnemingen : Boerenland 8175 en Avimap 1078
- Totaal aantal waargenomen doelsoorten : Boerenland 848 en Avimap 112
- Totaal aantal waarnemingen na toevoegen datumgrenzen : Boerenland 691 en Avimap 72

Vanuit Poldernatuur Zeeland zijn we nog terughoudend om ‘conclusies’ te trekken uit de ervaringen vanuit de beheermonitoring binnen de 9 ANV’s.

Er zijn wel een aantal zaken te delen en te melden:

- Poldernatuur Zeeland hecht er grote waarde aan dat alle ANLb-deelnemers met de beheermonitoring aan de slag gaat. Er zijn een aantal categorieën te onderscheiden:
  - o De ‘starters’, dat is de groep die hiervoor nog minder ‘gevoel / ervaring’ heeft, om die ‘te laten starten’, bv met behulp van ‘combi met vrijwilliger’ en met het infomateriaal.
  - o Het ‘peloton’, de grootste groep, om hun weer ‘een stapje verder te brengen’, qua kennis en ervaring.
  - o De ‘enthousiaste voorlopers’, dit is nog een kleinere groep, van belang is om deze groep ook te blijven begeleiden, ook als voorbeeld voor hun collega ANLb deelnemers.

- Vanuit BoerenNatuur wordt gewerkt met de ‘Boerenlandvogelmonitor’, die is gekoppeld aan het SCAN systeem, hierdoor is het mogelijk om waarnemingen te ‘koppelen’ aan de locatie van de beheereenheid, bv de akkerrand, de dijk of een weiland.
 Aantal landelijke organisaties, o.a. LandschappenNL en SOVON werken met Avimap, met dit systeem zijn er weer meer mogelijkheden om o.a. heldere rapportages op te stellen. Vanuit BoerenNatuur zijn er overleggen om te onderzoeken om deze 2 systemen rond de beheermonitoring te koppelen. Vanuit Poldernatuur Zeeland volgen we deze ontwikkelingen met belangstelling en maken dan de afweging om aan te sluiten bij de ‘nieuwe standaard’.

- Er wordt gewerkt aan een meerjarig plan rond de beheermonitoring, waarmee o.a. de volgende aspecten actief worden opgepakt:
  - o Door blijven gaan met actief promoten dat alle ANLb deelnemers op hun eigen bedrijf aan de slag gaan met de beheermonitoring.
  - o Een aantal gebieden ‘professioneel’ laten monitoren ter versterking van een onderbouwde dataset van waarnemingen, in een aantal ANV’s (c.q. clusters).
  - o Een aantal clusters ‘100%’ professioneel laten monitoren, dus niet alleen op en rond de Beheereenheden, maar de gehele polder.

Plan dient nog te worden opgesteld en vastgesteld door het bestuur van Poldernatuur Zeeland, hiermee is een groot (en meerjarig) budget gemoeid.

2e) Hoe is met het beheer in de verschillende leefgebieden invulling gegeven aan de provinciale (ecologische) doelen en ambities zoals benoemd in paragraaf 4.3 van het Natuurbeheerplan?

Dit is uitgebreid beschreven in de gebiedsaanvragen; de clusters zijn beter gevuld ten opzichte van vorige jaren.

- In Open Akker en Dooradering is er groei in aantal ha's en ANLb deelnemers, hierdoor wordt goed invulling gegeven aan de provinciale (ecologische) doelen. Zie ook de inmiddels bereikte dekking per cluster in de tabel onder 2g).
- Open Grasland had altijd al een klein areaal, want Zeeland heeft geen grote aaneengesloten gebieden met grasland op agrarisch gebied. De aandacht gaat uit naar de Laurensse Weihoek op Walcheren. De ANLb beheerovereenkomsten liggen naast of vlakbij natuurterreinen van Het Zeeuwse Landschap (HZL). Afgelopen jaren zijn een aantal percelen aangekocht door HZL, hierdoor is het ANLb areaal nog verder afgenomen.
- Bij Categorie Water, op Tholen hebben een aantal ondernemers de afweging gemaakt om hun ANLb akkerranden in te zetten voor de ecoregeling binnen het GLB, hierdoor is dit areaal nu ook kleiner geworden.

2f) Wat zijn de resultaten van de controles die u heeft uitgevoerd (schouw)?

De schouw wordt uitgevoerd door 3 schouwers, en wel in een ander gebied dan hun woonplaats, volgens het protocol met een aselechte steekproef van 10% van de deelnemers. De bevindingen worden aan het bestuur wordt voorgelegd, dat zo nodig besluit welke vervolgacties moeten worden ondernomen bij geconstateerde overtredingen. Net als in voorgaande jaren is meer dan 99% van de gecontroleerde beheereenheden in orde bevonden tijdens de schouw.

Leden van de schouwcommissie en de bestuurlijk portefeuillehouder

2g) Voortgang realisatie clustergebieden

Poldernatuur Zeeland concentreert de maatregelen zoveel mogelijk in 21 kerngebieden (clusters), verspreid over de provincie. De clusters zijn gebaseerd om het voorkomen van bronpopulaties van de doelsoorten in het leefgebied Open akker.

Het streven is om per cluster op tenminste 5% van de oppervlakte ANLb-maatregelen te realiseren. Voor de clusters met een groen gemarkeerd percentage in onderstaande tabel is dit inmiddels bereikt. Maatregelen in de leefgebieden Dooradering en Open grasland worden zover mogelijk in samenhang met de Open akker-clusters genomen.

In bijna alle clusters was een toename, in areaal, dit was mogelijk door het extra beschikbare budget. Bij een verdere toename van het budget kan het percentage hoger worden, want er zijn wachtlijsten bij alle ANV's met agrariërs die zouden willen deelnemen aan het ANLb.

	Naam Cluster	Opp.	Open Akker		Droge Dooradering	Open Grasland	Gecombineerd	
		ha	ha	%	ha	ha	ha	%
1	Burghsluis	550	48,2	8,76	18,3	0	66,5	12,1
2	Brouwershaven	500	37,7	7,54	24,5	0	62,2	12,4
3	Grijpskerke	500	14,7	2,94	2,2	9,8	26,7	5,3
4	Kammerland	500	18,0	3,60	3,2	0	21,2	4,2
5	Colijnsplaat	500	19,8	3,96	0,0	0	19,8	4,0
6	De Poel	1350	71,5	5,30	54,2	0	125,7	9,3
7	Zuidzande	1250	104,5	8,36	27,4	0	131,9	10,6
8	IJzendijke	1150	74,4	6,47	6,7	0	81,1	7,1
9	Soelekerkepolder	750	46,2	6,16	2,6	0	48,8	6,5
10	Emmadorp	750	9,8	1,31	6,5	0	16,3	2,2
11	Ossensisse	700	30,8	4,40	9,4	0	40,2	5,7
12	Zuiddorpe	500	16,8	3,36	3,0	0	19,8	4,0
13	Absdale	500	22,8	4,56	0,5	0	23,3	4,7
14	Mallandpolder	500	13,8	2,76	0,8	0	14,6	2,9
15	Kloetinge	500	11,0	2,20	12,4	0	23,4	4,7
16	Bath	500	6,5	1,30	12,1	0	18,6	3,7
17	Zaamslag	600	36,1	6,02	5,9	0	42	7,0
18	Groede	500	35,6	7,12	0,5	0	36,1	7,2
19	Biggekerke	500	16,0	3,20	0,0	0	16	3,2
20	Midden-Schouwen	500	12,8	2,56	0,5	0	13,3	2,7
21	Goes	600	40,9	6,82	20,9	0	61,8	10,3
			687,9		211,6			

Toelichting :

- Oppervlakte: oppervlakte van het cluster in hectares.
- Open Akker: oppervlakte ondergebracht beheer Open Akkerpakketten in hectares en % binnen het cluster.
- Dooradering: oppervlakte van ondergebracht beheer Dooraderingpakketten in hectares binnen het cluster Open Akker.
- Open Grasland: oppervlakte van ondergebracht beheer Open Graslandpakketten in hectares binnen het cluster Open Akker.
- Gecombineerd: ondergebracht ANLb in hectares en % binnen het cluster
- De groen gemarkeerde getallen geven aan waar het streven van een dekkingsgraad van minimaal 5% is bereikt.

3. Algemeen

- a) Samenwerking met gebiedspartijen: met welke partijen heeft u samengewerkt? Wat hield de samenwerking in, hoe is het verlopen. Tot welke acties heeft de samenwerking met gebiedspartijen geleid?

Poldernatuur Zeeland heeft overleg met diverse gebiedspartijen: Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, ZLTO, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en stichting Het Zeeuwse Landschap.

Ook de overleggen binnen de projecten waarbinnen Poldernatuur Zeeland participeert dragen bij aan een concrete invulling van gebiedssamenwerking.

Poldernatuur Zeeland is voornemens om, net als in 2016 en 2017, te komen tot een breed overleg op provinciaal niveau waar alle gebiedspartijen bij aanwezig zijn en specifieke thema's kunnen worden behandeld. In 2023 was daar geen ruimte voor vanwege de capaciteit die nodig was voor het opstellen en uitvoeren van de nieuwe gebiedsaanvraag. Poldernatuur Zeeland zou dit in samenwerking met Provincie Zeeland willen organiseren. In het vervolgproject van Burghsluis wil Poldernatuur Zeeland een actieve rol spelen om te werken, op gebiedsniveau, aan een meer biodivers bouwplan en contacten / afspraken met overige gebiedspartijen.

- b) Heeft u verbindingen gelegd met de aanwezige natuurgebieden en ander lopend beheer? Hoe is dit gegaan en wat is het resultaat? Tot welke acties heeft de samenwerking met gebiedspartijen geleid?

In het kader van Interregproject "Partridge" heeft Poldernatuur Zeeland in het cluster Burghsluis meegewerkt aan het testen van experimentele maatregelen ten behoeve van de doelsoort patrijs, middels een gebiedsaanpak. Tevens zijn er contacten met 'topgebied de Poel', 'topgebied Groede' en 'topgebied Emmadorp'. Poldernatuur Zeeland wil ook hier een actieve rol spelen om partijen bij elkaar te brengen om meer biodiversiteit te realiseren in het landelijk gebied.

Een concrete invulling is ook het meerjarige project vanuit 'Grenspark Groot Saeftinghe' (GGS), waarin het thema 'Biodivers Zeeuws Bouwplan' wordt uitgevoerd middels specifieke (nieuwe) beheerovereenkomsten en een actieve werking binnen het opstellen van het 'Dijken & Krekenplan'.

- c) Heeft u kennis kunnen nemen van de resultaten van beleidsmonitoring? Heeft dat geholpen bij de uitvoering van het beheer? Waarom wel/niet?

De provinciale kaart met een gewogen dichtheid van de 4 voor Zeeland belangrijkste akkerdoelsoorten wordt geraadpleegd bij het bepalen van kansrijke werkgebieden binnen de leefgebieden. De Provincie Zeeland deelt daarnaast de jaarverslagen van SOVON met de resultaten van de beleidsmonitoring van broedvogels. Binnen de ANLb evaluatie van Zeeland (2021) is gekeken naar de gegevens uit de beleidsmonitoring waaruit ook aanbevelingen zijn voortgekomen waar Poldernatuur Zeeland haar voordeel mee kan doen.

Poldernatuur Zeeland bestudeert bovenstaande rapportages, vanuit de beleidsmonitoring, en onderzoekt of er 'in de samenhang' van beleids- en beheermonitoring meerwaarde kan worden gevonden. Enkele voorbeelden hiervan zijn, ten behoeve van de provinciale doelsoorten:

- Welke beheerpakketten in welk cluster
- Bij keuze vanuit interesse van (toekomstige) ANLb deelnemers, kiezen voor de optie die het meest bijdraagt aan de provinciale doelsoorten.

d) Wat is het percentage administratie / organisatiekosten van het collectief? Zijn er problemen bij het begrenzen van de kosten, en zo ja, welke?

Het blijft een uitdaging voor collectieven om het werk uit te voeren, terwijl de betaling pas na afloop van het beheerjaar plaatsvindt. Poldernatuur Zeeland heeft op eigen kracht gezorgd dat er voldoende reserves zijn opgebouwd om de gemaakte kosten voor te financieren. Er wordt geen gebruik meer gemaakt van een lening in tegenstelling tot de meeste andere collectieven. Het gestegen budget leidt tot een hoger bedrag dat Poldernatuur Zeeland mag besteden aan transactiekosten (van €460.000 naar €760.000, te weten 20% van het subsidiebedrag). De werkelijk gemaakte transactiekosten zijn nog altijd onder de 15%, van het totale subsidiebedrag. Hierdoor is er ruimte voor extra aandacht voor o.a. 'beheermonitoring', 'PR', 'kennis' en 'teeltadvisering'.

Poldernatuur Zeeland wordt regelmatig gevraagd om aanwezig te zijn op regionale / landelijke bijeenkomsten, ervaringen te delen, pro-actief 'mee te denken', etc. Deze bijeenkomsten vallen in beginsel onder 'acquisitie', omdat daar vervolgens ook weer 'betaalde diensten' uit voort kunnen komen.

e) Hoe heeft u het principe 'lerend beheren' vormgegeven? En met welk resultaat?

In nauw overleg, en gefinancierd door Provincie Zeeland is, voorjaar 2022 de 'Inventarisatie / monitoring botanische percelen / dijken uitgevoerd op 212 beheereenheden plus op een aantal extra kansrijke weilanden en dijken. Dit is het 'vervolg' op de inventarisatie die in 2014 is uitgevoerd. Algemene conclusie is dat de beheereenheden — nu hoger scoren op zowel de waarden voor flora als fauna. Beeld is dat het met name komt doordat er binnen het ANLb meer aandacht is voor de ANLb deelnemers en de beheereenheden door kennisoverdracht / (veld)bijeenkomsten en de terugkoppeling op ANV niveau van de telresultaten vanuit de beheermonitoring.

Enkele specifieke voorbeelden van lerend beheer die te melden zijn:

- De inzet van de veldmedewerker ('teeltadviseur') die actief met ANLb deelnemers aan de slag is rond optimalisatie van het uit te voeren beheer.
- Start met inzaai van akkerranden in het najaar, in plaats van het voorjaar, hierdoor lijkt de kans groter dat de nieuwe akkerranden een betere start in het (komende) voorjaar hebben, zeker als het (weer) een droog voorjaar is.
- Er is een poelenplan gemaakt om te zorgen dat de poelen 'gefaseerd' over meerdere jaren worden onderhouden.

f) Welke ontwikkelingen, knelpunten, aandachtspunten en trends signaleert u rond het ANLb? Hoe wilt u hiermee omgaan?

Het belangrijkste knelpunt in 2023 was de impact op het ANLb van het nieuwe GLB-NSP dat in 2023 is ingegaan. Zowel de '(verzwaarde) Conditionaliteit, verplichte bufferstroken en de nieuwe ecoregeling maakten het plannen van het ANLb beheer heel erg lastig.

Hiervoor is de expertise vanuit ZLTO ingezet, op provinciale bijeenkomsten en ook bij de 9 regionale bijeenkomsten op ANV niveau.

De verwachting is deze impact van het nieuwe GLB-NSP ook in 2024 voor het nodige extra werk zal zorgen, inclusief onduidelijkheden bij ANLb deelnemers en Poldernatuur Zeeland.

4. Lever een (digitale) kaart aan met daarop de locaties (percelen) en de uitgevoerde beheeractiviteiten (uitdraai SCAN-GIS)

Bij gebiedsaanvraag 2023 is een kaart aangeleverd. Samen met deze rapportage zal een actuele overzichtskaart worden geleverd voor meer 'beeld' bij de locaties / percelen en de uitgevoerde beheeractiviteiten, evenals een GIS-bestand.

5. Geef de resultaten weer van de beheermonitoring en de waargenomen soorten per leefgebied/deelgebied.

In hoofdstuk 2 is hier meer inhoudelijk op ingegaan.

In afgelopen jaren zijn al veel stappen ondernomen om de beheermonitoring in Zeeland te verbeteren. Door deelnemers meer te betrekken (zelf te laten tellen en resultaten te laten zien) wordt hun betrokkenheid bij het agrarisch natuurbeheer groter.

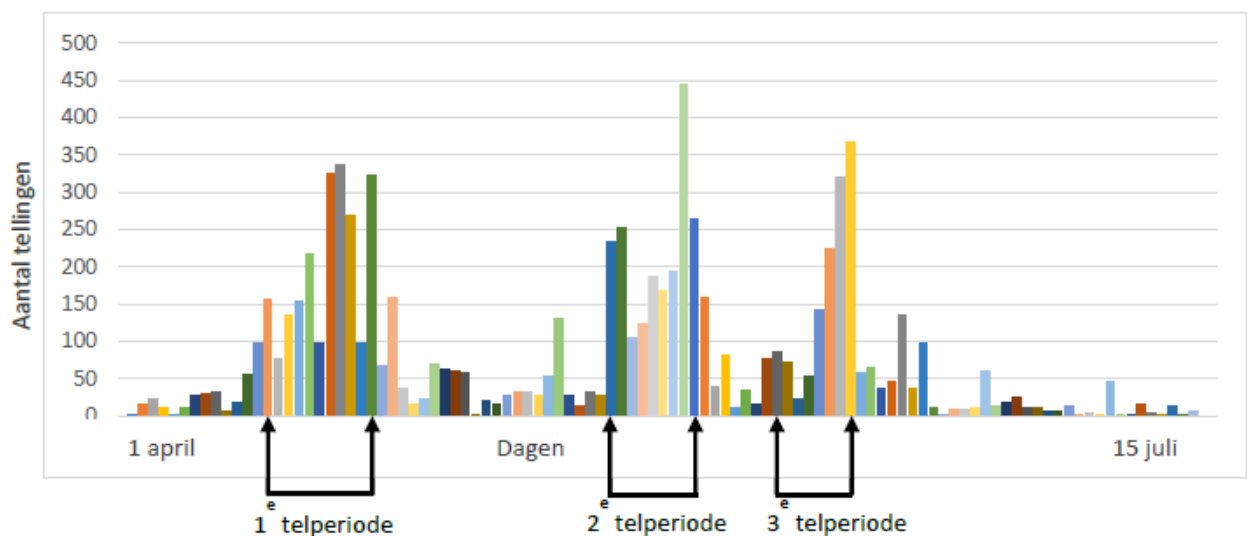
Er is nog wel een behoorlijk verschil in kennis en telintensiteit in de verschillende regio's, en daardoor veel verschil in de kwaliteit van de waarnemingen. Poldernatuur Zeeland is daarom van plan om een kwaliteitsmeting in te bouwen, door eens in de drie jaar elke beheereenheid te laten tellen door een professionele/ervaren vogelteller. Dit kunnen ook ervaren vrijwilligers zijn.

In mei-juli 2022 heeft Poldernatuur Zeeland een inventarisatie en monitoring van botanische (hooi- en weide-) percelen en dijken laten uitvoeren. Hierbij zijn 212 bestaande beheereenheden onderzocht. De percelen komen in de vogelmonitoring onvoldoende uit de verf en hebben daarnaast ook veel waarde en potenties voor andere soortgroepen en specifieke Zeeuwse flora. Algemene conclusie van de inventarisatie is dat de beheereenheden – flora èn fauna– nu hoger scoren dan bij de vergelijkbare in 2014 uitgevoerde inventarisatie. Beeld is dat dit met name komt door een toegenomen aandacht voor het beheer. Wel bestaat er een risico op verstruweling/verruiging van sommige percelen.

Jaar	Score gemiddeld	
	Botanisch	Fauna
2014	4,3	5,4
2022	5,2	6,6

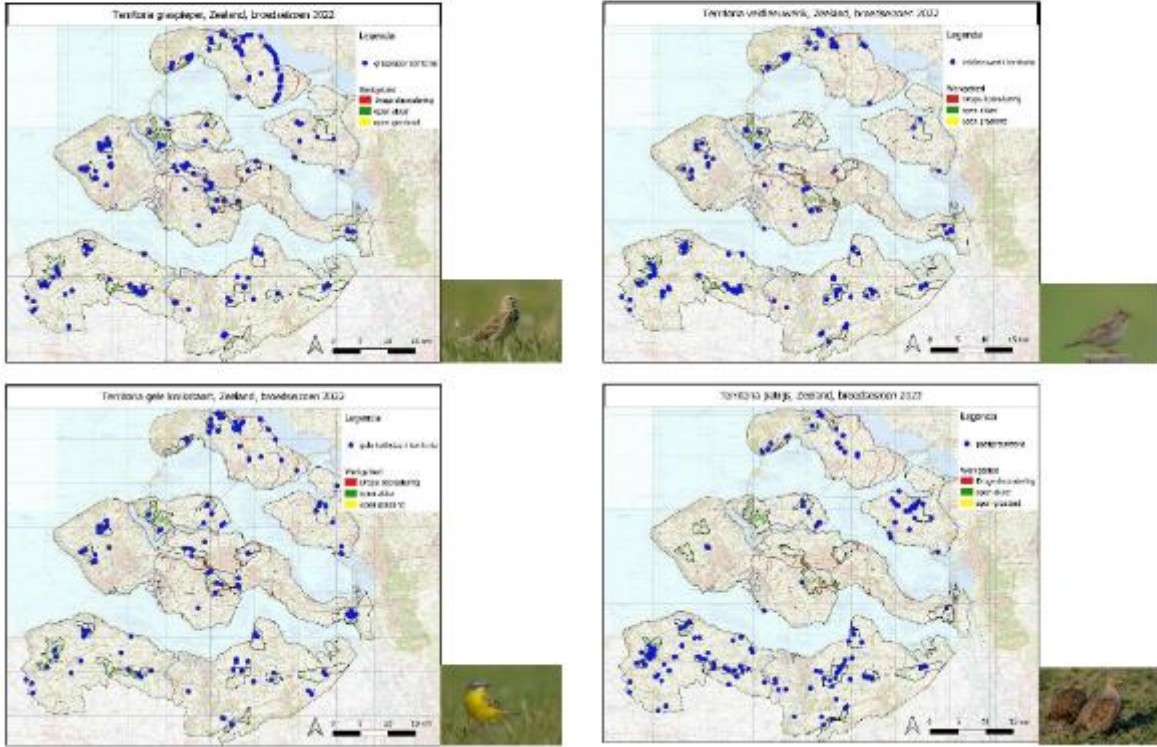
Onderstaand een aantal interessante wetenwaardigheden vanuit de rapportage van de beheermonitoring 2022, over Open Akker (de rapportage over 2023 is nog niet afgerond).

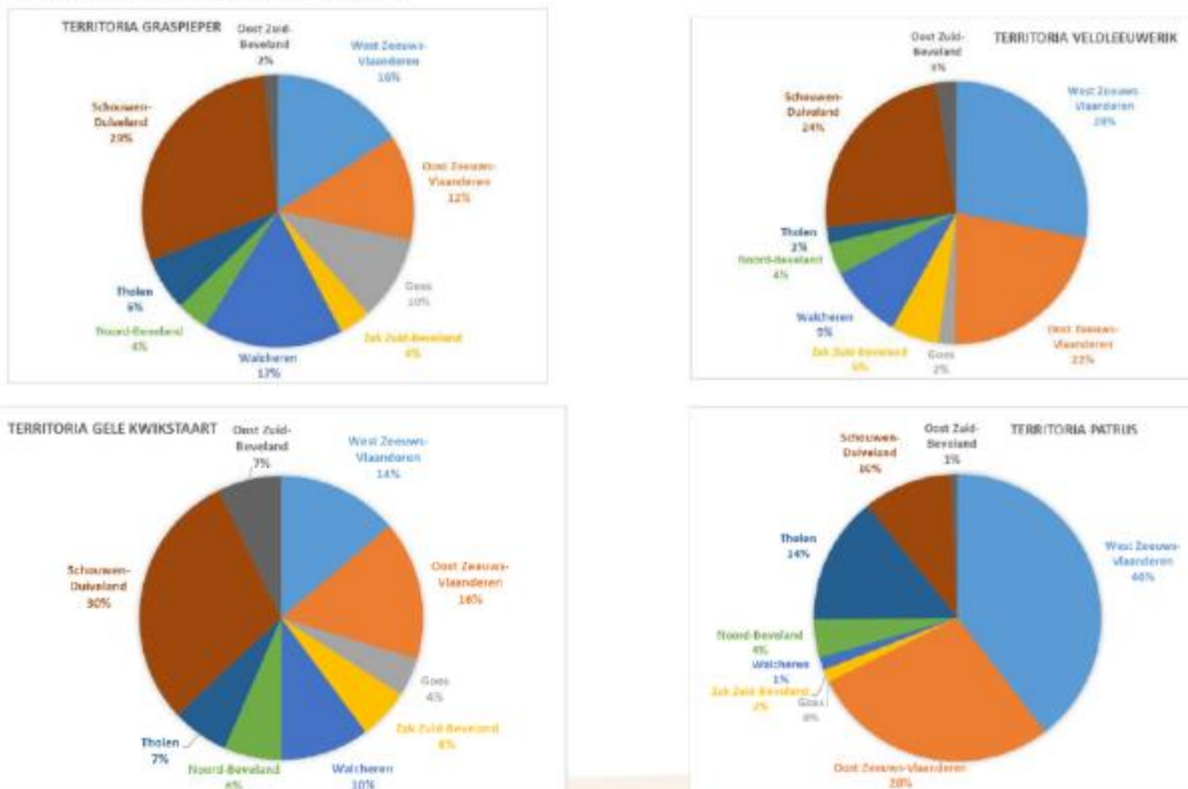
Telresultaten Zeeland

Resultaten beheermonitoring broedseizoen 2022

Verspreiding territoria van de 4 doelsoorten Open akker (graspieper, gele kwikstaart, patrijs & veldleeuwerik):

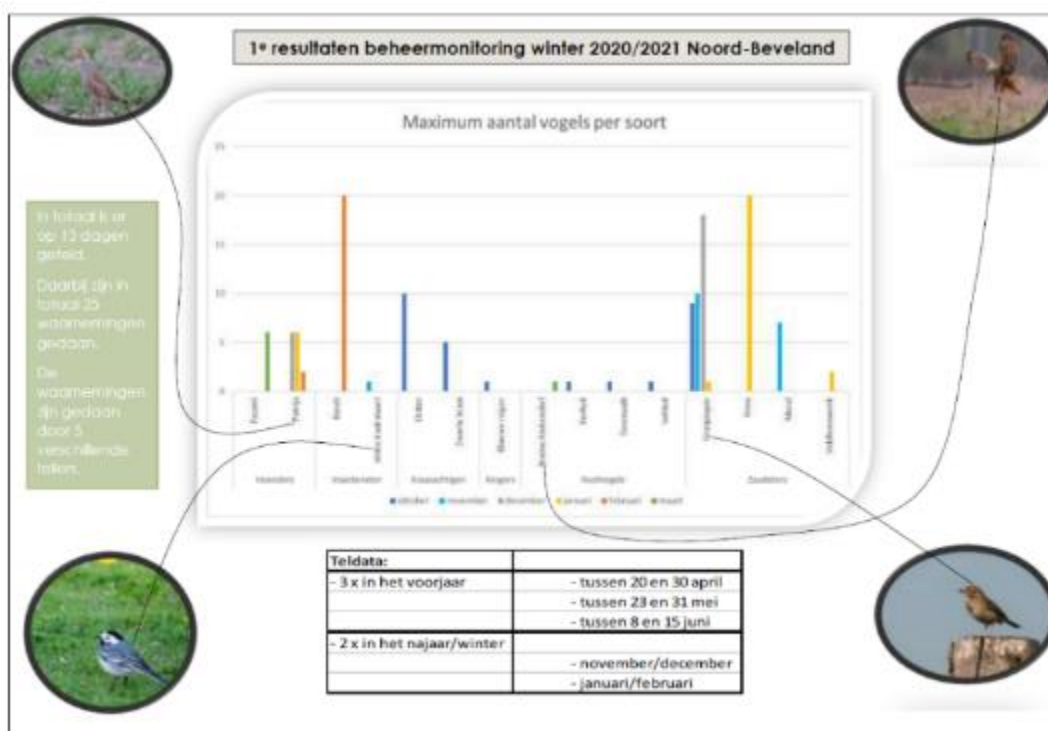

Verdeling territoria per ANV regio:

Op welk type maatregel/pakket zijn de 4 doelsoorten het meest waargenomen?:

Soort	Hoogste aantal/BE	Hoogste dichtheid/ha	Vorig jaar (2021)
Veldleeuwerik	Weidevogelpakket	Weidevogelpakket Veldleeuwerikrand Patrijzenrand	Veldleeuwerikrand
Patrijs	Vogelakker patrijs Zilt weiland Patrijzenrand Bloemdijk hooien	Keverbank	Vogelakker patrijs Zilt weiland
Graspieper	Keverbank Botanisch weiland Bloemdijk beweiding	Keverbank Botanisch weiland	Keverbank Botanisch weiland Bloemdijk beweiding
Gele kwikstaart	Patrijzenrand	Patrijzenrand Bloemdijk hooien	Patrijzenrand Zoet patrijzenweiland Bloemdijk beweiding

6. Hoe is de samenwerking & afstemming tussen collectief – provincie – RVO.nl verlopen?

Er is sprake van een constructieve samenwerking, op beleidsmatig en bestuurlijk niveau, tussen Provincie Zeeland en Poldernatuur Zeeland.

Door de vele vragen in verband met het nieuwe GLB-NSP, is veel gebruikt gemaakt van de ANLb Helpdesk van RVO. In het algemeen werden we vrij goed geholpen. De begeleiding vanuit BoerenNatuur was heel goed, waar zaken onduidelijk waren ging BoerenNatuur actief 'op zoek' naar passende antwoorden.

7. Bijzonderheden: benoem eventuele bijzonderheden / overige zaken voor zover deze nog niet benoemd zijn in de voorgaande punten.

Algemeen / samenvatting: Poldernatuur Zeeland komt goed 'op stoom' en wordt regelmatig bij overleggen gevraagd en wil graag rol hierin verder oppakken. Poldernatuur Zeeland is ook bij diverse andere projecten betrokken buiten ANLb.

a. Reflectie over 2022

1. Symposium 5 jaar Poldernatuur Zeeland – 2 juni 2022

Op 2 juni 2022 was het symposium, met als titel 'Poldernatuur Zeeland – 5 jaar, hoe verder?'. Mede vanwege Corona was deze happening op een later tijdstip. De bijeenkomst vond plaats bij familie Aarnoudse, aan het Groenewegje in Kwadendamme, een unieke historische locatie en ook een prachtige zonnige dag.

Het middagprogramma werd geopend met een welkom en een terugblik rond de opstart van de beginjaren van Poldernatuur Zeeland, door Rinus van 't

Westeinde: 'we doen het met 'boerenverstand', dat wil zeggen, eenvoudig en met boerenbestuurders. Daarna waren er warme woorden van Anita Pijpelink (gedeputeerde Natuur en Landschap, Provincie Zeeland), Alex Datema (voorzitter BoerenNatuur) en Hendrik Hoeksema (bestuurder ZLTO).

Vanuit Poldernatuur Zeeland was recent een 'Koersdocument' opgesteld, dat is aangeboden aan de inleiders en er werden foto's gemaakt. Na de pauze was er nog een leerzame rondgang in twee groepen in de omgeving, er waren veel cultuur- en natuurwaarden te bezichtigen en te bespreken.

2. Aanbieden infopaneel aan gedeputeerde en commissaris van de Koning – 16 maart 2022

Poldernatuur Zeeland is actief rond het onderwerp communicatie. Een voorbeeld hiervan was de ‘onthulling’ van het nieuwe infopaneel (+ een bijenhotel voor elke ANLb deelnemer) door Anita Pijpelink (gedeputeerde Natuur en Landschap) en Han Polman (commissaris van de Koning) bij ANLb deelnemer Mart den Hollander in Oostkapelle. Tijdens deze bijeenkomst konden tevens de nieuwe bodywarmers / jassen met het logo van Poldernatuur Zeeland worden getoond en in gebruik genomen.

3. Opstellen Koersdocument

Poldernatuur Zeeland is, net als alle andere Collectieven in Nederland - binnen BoerenNatuur –, gestart met voorbereiding en uitvoeren van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Het is nu tijd om, met de ervaringen uit de 1^e ANLb projectjaren en recente ontwikkelingen te beschrijven hoe Poldernatuur Zeeland nu ‘in de wedstrijd’ zit. Hiervoor zijn meerdere ‘Benen Op Tafel Sessies’ (BOTS) gesprekken gevoerd met meerdere ANLb deelnemers / ANV bestuurders om hieraan invulling te geven. Het Koersdocument is aan geboden op het Symposium ‘5 jaar Poldernatuur Zeeland’ op 2 juni 2022 in Kwadendamme.

4. Beheerstrategie 2023

Bij de opstart van Poldernatuur Zeeland en de start per 1-1-2016 van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is een 1^e versie van de 'Beheerstrategie' van Poldernatuur Zeeland beschreven. In dit document staat beschreven welke 'strategie' Poldernatuur Zeeland heeft rond de provinciale doelsoorten, clusters en (verdeling) van beschikbaar ANLb budget.

Medio 2022 is een actuele versie opgesteld en akkoord bevonden door het bestuur van Poldernatuur Zeeland rond actuele zaken als: aanvullend beschikbaar budget, Beukema gelden, indexering en inzet bij nieuwe mogelijkheden voor 'klimaat en bodem' beheerpakketten en mogelijke deelname aan projecten passend binnen de visie van Poldernatuur Zeeland.

5. Bezoek LTO voorzitter – Sjaak van der Tak – 27 juli 2022

Sjaak van der Tak (voorzitter LTO) had nog een (bedrijfs)bezoek 'te goed' aan Poldernatuur Zeeland vanwege het niet aanwezig kunnen zijn op het symposium d.d. 2 juni 2022.

De hartelijke ontvangst was bij familie (Gerard en Elly) Heyboer in 's Gravenpolder waar de kennismaking was en ook een aantal actuele thema's besproken werden zoals: invulling GLB – link met het ANLb (èn dat akkerbouwers geen sloten 'in beheer hebben' in Zeeland) en de samenwerking tussen (Z)LTO en Boeren natuur / Poldernatuur Zeeland op regionaal en landelijk niveau. Vanuit ZLTO was ook een afvaardiging vanuit bestuur en medewerkers.

Vervolgens was er een uitgebreid bezoek aan de ANLb beheereenheden, tussen de middag was er een streekige lunch en 's middags een bezoek aan biologische veehouder René de Wilde in 's-Heer Abtskerke waar ook een interessante rondleiding werd verzorgd.

6. Bezoek voorzitters Collectieven Brabant en Zeeland

Periodiek vergaderen de voorzitters van de collectieven vanuit Zeeland en Brabant (binnen ZeeBra) in de verschillende regio's. Onderstaand een bezoek in het werkgebied van Collectief ANB Oost-Brabant. Voorzitters staan hier voor een plasdras' van het collectief weidevogelbeheer in de Beerse Overlaet.

b. Terugblik over 2023

1. Bestuurlijke kennismaking met Poldernatuur Zeeland (31 augustus)

Kennismakingsgesprek met de nieuwe gedeputeerde natuur Wilfried Nielen in West Zeeuws-Vlaanderen. Ontvangst was op akkerbouwbedrijf Becu-Risseeuw in Groede. Na een kennismakingsronde heeft Poldernatuur Zeeland (Rinus van 't Westeinde en Wico Dieleman) een presentatie gegeven over het ontstaan en de werking van Poldernatuur Zeeland.

Na 'HET fotomoment', waarbij Rinus van 't Westeinde een insectenhotel heeft aangeboden aan Wilfried Nielen, werden verschillende beheereenheden met akkerranden en volveldse percelen van ANLb deelnemer Jean-Luc Govaert in Groede bezocht.

Daarna zijn we verder gereden naar ANLb deelnemer Han Almekinders (ook bestuurder vanuit ANV Bloeiend West Zeeuws-Vlaanderen en secretaris van Poldernatuur Zeeland). Op dit akkerbouwbedrijf hebben we een 'vogelakker' een 'wintervoedselpakket' en, op het erf, landschapselementen bekeken en besproken.

2. Overleg met Tennet

TenneT werkt aan de uitbreiding en verzwaring van het elektriciteitsnet om de doelen van de energietransitie te halen. Projecten hebben invloed op de natuur. Maar we kunnen ook een positieve bijdrage leveren, bijvoorbeeld door natuurinclusief te bouwen, te zorgen voor een goede landschappelijke inpassing en biodiversiteit rond installaties te stimuleren. Aannemers zorgen voor bloemrijk landschap rond hoogspanningsstation Rilland. Direct naast het nieuwe 380 kV-hoogspanningsstation bij Rilland is de komende jaren in de zomermaanden een ware bloemenzee te zien. Aannemers BAM Infra, Switch (Strukton / Mobilis), SPIE en Volker Energy Solutions hebben er op advies van vereniging Poldernatuur Zeeland een bloemrijk perceel ingezaaid.

8. Conclusies en aanbevelingen/wensen

Conclusies

In deze tweede periode staat Poldernatuur Zeeland 'goed op de rails':

- Met een groot aantal (335) ANLb deelnemers en een budget van € 3,8 mln in 2023
- Beheerbudget is volledig ingezet, minus de transactiekosten, er zijn 'wensenlijsten' voor mogelijke nieuwe deelnemers / beheereenheden per ANV.
- Lage transactiekosten.
- Schouwcommissie functioneert naar behoren
- Groeiende participatie in andere projecten, wel passend binnen de visie van Poldernatuur Zeeland. Een voorbeeld hiervan is 'vervolg Partridge', in dit project is Poldernatuur Zeeland nu actief betrokken. In de 1^e projecten van Partridge had Poldernatuur Zeeland (formeel) geen betrokkenheid.
- Afgelopen jaren werkt Poldernatuur Zeeland met een Dagelijks Bestuur (DB), Bestuur en de Ledenraad. Hierbij was een lid van het DB tevens secretaris en deed deze werkzaamheden voor DB, Bestuur en Ledenraad. In 2023 is de huidige secretaris gestopt en is gekozen om te gaan werken met een aparte (= ambtelijk) secretaris ter ondersteuning.

Aanbevelingen / wensen / vooruitblik

- Coördinatie en uitvoering binnen 'klimaat en water doelen'.
- Gebiedssamenwerking ter versterking van de relatie landbouw – natuur. Een voorbeeld hiervan is 'vervolg Partridge'.
- Betrokkenheid bij het gebiedsprogramma Zeeland, zwaartepunt ligt hierbij op de uitvoering.
- Op provinciaal niveau, samen met Provincie Zeeland, komen tot overleg en / of (veld)bijeenkomsten om elkaar binnen Zeeland verder te versterken qua samenwerking en ecologische / economische meerwaarde.
- Aandacht voor 'predatiebeheer'. Dit wordt actief onder de aangebracht bij de FBE in Zeeland.

Grote aandacht (korte termijn)

- De voorbereiding en het opstellen van de uitbreiding van de gebiedsaanvraag 2024, met name vanwege de grote onduidelijkheden binnen het toekomstig GLB en de mogelijkheden vanuit categorie 'water', via cofinanciering en opstellen beheerpakket(ten) in samenwerking met waterschap Scheldestromen.
- Medewerking geven aan realisatie extra agrarisch natuurbeheer nabij de kwetsbare natuurgebieden op Schouwen en Walcheren.